

contradictions and prospective of the more closer collaboration between the member of BRICS in broad spectrum of the global economy and internal problems.

Keywords: BRICS, multi-polar system, foreign policy's strategy, economic potential, fields of global influence.

Емінов Р. Д., здобувач кафедри політичних наук та міжнародних відносин, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського (Україна, Сімферополь), geym3bond.ru

БРІКС у системі геополітичних координат ХХІ століття: сучасність, майбутнє

Розглядаються проблеми становлення БРІКС та її функціональні риси на фоні багатополарного світу з домінуванням західних геополітичних та геоekonomічних факторів впливу на хід світової історії. Особлива увага приділяється рисам що обумовлюють працездатність організації в світі поточних протиріч та перспектив тісної співпраці в різних галузях глобальної економіки та політики, а також цілого спектру внутрішніх процесів.

Ключові слова: БРІКС, біполярна система, зовнішньополітична стратегія, економічний потенціал, сфери глобального впливу.

* * *

УДК 327(71)

Калитчак Р. Г., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), kalytchak@hotmail.com

Антохів-Сколотдра О. М., здобувач кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), olantokhiv@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЗИЦІЮВАННЯ КАНАДИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Здійснено огляд ключових теоретичних підходів щодо вивчення особливостей позиціонування Канади на міжнародній арені. Подано аналіз концептуальних засад зовнішньої політики цієї північноамериканської держави з врахуванням намагань переосмислити її рольову функцію як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Виокремлено визначальні риси дипломатії прем'єр-міністра Стівена Гарпера та підкреслено, що ще завчасно твердити про формування нової візії зовнішньої політики Канади, адже не було повністю відкинуто базових принципів інтернаціоналізму, а радше їх реалізують крізь призму реалізму.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, теорія міжнародних відносин, Канада, Стівен Гарпер.

Дослідження зовнішньої політики окремої держави вимагає належної оцінки множини чинників. У випадку канадської зовнішньої політики, наукова література пропонує кілька основних підходів до їхнього розуміння і систематизації. Вони не становлять цілісних теоретичних основ зовнішньої політики у традиційному розумінні, а радше характеризуються значним еkleктизмом та дескриптивністю. З одного боку, ці підходи сприяли не лише усвідомленню потенціалу власної країни у середовищі канадських політиків, але й можливостей використання її впливу на міжнародній арені. З іншого боку, вони дали змогу іншим учасникам міжнародних відносин краще збагнути особливості зовнішньої політики Канади. Водночас сьогодні усе більш наполегливо твердять про «великий розрив» і формування нової візії зовнішньої політики Канади.

Природно, що вивчення теоретичних аспектів зовнішньої політики цієї держави викликало найбільше зацікавлення канадських науковців. Цією проблематикою займаються А. Купер, Т. Кітінг, Дж. Кіртон, К. Носсал, А. Чапнік, М. Харт та інші. Характерною рисою досліджень у цій сфері є намагання простежити, проаналізувати та

підсумувати певні етапи зовнішньополітичної діяльності цієї північноамериканської держави. В Україні провідним осередком вивчення канадської проблематики став Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, де діє Центр канадських студій імені Р. Гнатишина. Різні аспекти зовнішньої політики Канади вивчали П. Катеринчук, Т. Лупул, В. Макар, Ю. Макар, С. Федуняк та інші. Однак у вітчизняній академічній думці ще комплексно не розглядалися теоретичні аспекти позиціонування Канади на міжнародній арені з врахуванням діяльності консервативного уряду С. Гарпера.

Метою статті є дослідження особливостей концептуальних орієнтацій зовнішньої політики Канади з врахуванням намагань переосмислити рольову функцію цієї північноамериканської держави як на глобальному, так і на регіональному рівнях.

Відразу після закінчення Другої світової війни було запропоновано визначення ролі цієї держави на міжнародній арені як «середньої потуги», однак брак академічної обґрунтованості та відсутність належного методологічного інструментарію не сприяли становленню цілісного розуміння «середньої потуги». Звертаючись до питання щодо концептуалізації позицій Канади у рамках візії «середньої потуги» зазначимо, що виділяють кілька теоретичних підходів: функціональний, динамічний середньої потуги, інтернаціоналізм і нішевої дипломатії.

З перспективи функціонального підходу, обґрунтовувався наступний принцип участі Канади у світовій політиці: масштаб канадського залучення, канадські інтереси та спроможність країни повинні сприяти вирішенню конкретної проблеми [2, с. 24–27]. У функціоналістів було три імперативи: по–перше, увага зосереджувалася на ролі Канади в ООН; по–друге, передбачалося формування нового рівня в ієрархії міжнародних відносин між наддержавами і «малими потугами»; по–третє, передбачалась її активна участь у міжнародних відносинах. Канада наполягала на керівній ролі у розв'язанні тих питань, де це було можливим з огляду на її потенціал та інтереси. Водночас, це означає, що Канада прагнула лідерства лише у тих сферах, де її потенціал міг розглядатися як вагомий [15, с. 40].

Підхід щодо динамічної «середньої потуги» класифікував могутність у залежності від характеру діяльності держави. Канадський інтернаціоналізм базувався на врахуванні норм і цінностей у процесі здійснення міжнародних відносин. Домінувало переконання, що поширення канадського розуміння норм та цінностей є наріжним каменем зовнішньої політики держави. Канада мала діяти як «корисний посередник», своєрідний «арбітр» у міжнародних відносинах. Роль «середньої потуги» зводилася до посередництва канадських дипломатів у міжнародних інституціях, де вони мали докладати зусиль для переконання у перевагах компромісу та переговорів при вирішенні конфліктів [6, с. 74–75].

Підхід так званої нішевої дипломатії було запропоновано на початку 1990-х років як своєрідну відповідь на дії уряду у сфері фінансової політики, що вимагала чітких напрямів зовнішньополітичної діяльності. Подібні проблеми стосувалися й інших сфер – оборони, гуманітарної допомоги тощо. Це актуалізувало питання щодо спеціалізації у зовнішній політиці в окремих галузях

і, таким чином, зумовило зменшення присутності Канади на міжнародній арені.

Зовнішньополітична візія Канади як «провідної потуги» була вперше запропонована у 70–х рр. ХХ ст., коли вказувалось, що ця країна стала частиною ліги наддержав, а в Оттаві з'явився більший потенціал, щоб самостійно діяти у світі. Підкреслювалось, що структура міжнародної могутності зазнала змін, ставши більш розмитою, а це відкрило перед Канадою нові можливості. Найбільшим викликом для неї стало зростання попиту на природні ресурси на тлі зменшення ролі США як глобального гегемона. Тому Канаду не слід було розглядати як «малу» чи «середню потугу», адже вона володіла усім необхідним ресурсним потенціалом і могла його максимально використати [11, с. 22–24].

Іншою особливістю цього підходу є зосередженість на просуванні національних інтересів у міжнародних відносинах, що сприяло формуванню іміджу «нової» Канади. Її трактували як виняткову державу, основою якої є демократичні цінності, федералізм, білінгвізм, справедливий розподіл прибутків, захист навколишнього середовища, висококваліфікована робоча сила та природні ресурси. Ці чинники давали змогу позиціонувати Канаду на найвищому шаблі ієрархії держав у міжнародних відносинах.

Згодом спробували обґрунтувати, що Канада є «головною потугою». Було здійснено порівняльний аналіз військових, демографічних, економічних та інших показників Канади з низкою провідних держав світу. У результаті було встановлено, що вона посідає шосте місце у верхній частині міжнародної ієрархії [16]. Отож, це мало підтвердити припущення, що Канада є однією з «головних» держав світу.

Згодом набуло популярності твердження, що Канада є не «головною», а «провідною потугою», оскільки у неї є достатні потенціал та ресурси для самостійних дій як провідного актора без допомоги та підтримки інших держав. Вона не є агентом інших країн, або арбітром у вирішенні конфліктів, а суверенним провідним актором у міжнародних відносинах, що має власну репутацію. Іншими словами, Канада є впливовим гравцем, спроможним з огляду на власний потенціал, сприяти утвердженню миру, порядку і безпеки в світі. Отож, бачення Канади як «провідної потуги» ґрунтувалося на двох головних особливостях: по–перше, «провідні потуги» розташовуються на найвищому шаблі міжнародної ієрархії держав і тому відіграють важливу роль у світовій політиці. По–друге, «провідні потуги» у міжнародних відносинах керуються своїми національними інтересами та цінностями. З огляду на їхній статус вони наділені реальною автономією й у більшості випадків не відіграють ролі посередника [9, с. 39].

Візія Канади як «залежної потуги» пов'язана з тим, що вона перебуває під впливом США у військовій та безпековій сферах, зокрема у спільних військових структурах. При цьому підкреслювалось, що відбулася лише заміна залежності Оттави від Лондона на її залежність від Вашингтону. Так чи інакше, фактом залишається те, що відносини у сфері безпеки між США та Канадою були асиметричними, причому остання розглядалася як молодший партнер.

Таке бачення Канади як сателіта чи «залежної потуги» стало свідченням якщо не самоусунення країни

від міжнародних справ, то принаймні зменшенням її присутності у світовій політиці. Водночас, воно було відображенням занепокоєння економічною вразливістю Канади та структурною залежністю від ринку США. За логікою, це повинно було мати безпосередній вплив на канадський суверенітет, оскільки з огляду на залежність від США, канадський уряд мав менше можливостей ухвалювати самостійні рішення. Водночас у перцепції світового співтовариства Канада могла розглядатися як продовження «Американської імперії» [12].

Отож, ключовим елементом візії Канади як «залежної потуги» було визнання залежності цієї держави від США в економічній, політичній, культурній та інституційній сферах.

Однак не слід залишати поза увагою, зонайбільш поширеним стало уявлення про цю країну як «середню потугу». Незважаючи на те, що у Канади не було військових та економічних можливостей великої держави, утвердилося переконання, що у неї суттєво більше впливу, ніж у переважної більшості малих держав. Канада дуже ефективно використала неоднозначність міжнародної ієрархії. Риторика та практика дипломатії «середньої потуги» слугували підставою для отримання нею диспропорційного щодо її потенціалу впливу у світовій політиці й сприяли формуванню особливого зовнішньополітичного іміджу [5, с. 188–204].

Сьогодні можна стверджувати, що у постбіполярний період спостерігалася як реальна, так і уявна втрата Канадою здобутих позицій на міжнародній арені. У цьому контексті промовистою була назва бестселера А. Коена «Коли Канада спала, як ми втратили своє місце у світі» [8], у якому, зокрема, порушувалися питання різкого скорочення канадського військового потенціалу, який у відсотках ВВП перетворився в один із найнижчих серед країн–членів НАТО, втрати цією країною лідерства у сфері захисту навколишнього середовища й більш ніж дворазового скорочення витрат на міжнародну гуманітарну допомогу.

Усталений імідж Канади як миротворця був суттєво підважений через негативний досвід втручання у Сомалі, усунення від активної участі у миротворчих операціях ООН, тривале недофінансування армії. Своєрідним апогеєм дискусії щодо занепаду ролі Канади на міжнародній арені стала обкладинка канадського видання Тайм «Чи хтось зауважить, якщо Канада зникне завтра?».

Тому криза канадської зовнішньополітичної ідентичності у постбіполярний період була пов'язана з тим, що візія Канади як «середньої потуги» втрачала свою важливість з огляду на зростання невідповідності між очікуванням того, як Канада повинна діяти, і тим, як вона насправді діє.

Були спроби запропонувати оновлене бачення ролі Канади на міжнародній арені, наприклад як «м'якої сили». Зокрема, у 1996–2001 роках цей підхід намагався втілювати міністр закордонних справ Л. Екворті. Найого переконання, «м'яка сила» означала вміння визначати порядок денний міжнародних інституцій та зміст політичних дискусій. Л. Екворті вважав, що «м'яка сила» Канади базувалася не на розмірі військової могутності держави, а на привабливості канадських цінностей: прав людини, демократії, верховенства права і мирного вирішення конфліктів.

«М'яка сила» може також стосуватися тактичної складової у реалізації визначених цілей. У період Екворті,

тактика здійснення зовнішньої політики Канади була подвійною: з одного боку, вона передбачала проведення переговорів і розбудову коаліцій, а з іншого, – використання громадянського суспільства та неурядових організацій з метою забезпечення міжнародного консенсусу. Експорті стверджував, що «м'яка сила» ґрунтується на культурі компромісу, яка сформувалася у Канаді з огляду на її розмір, культурне розмаїття, багатонаціональність й білінгвізм [1, с. 74–75]. Незважаючи на окремі зовнішньополітичні успіхи, йому не вдалося вирішити проблему падіння міжнародної довіри до Канади.

У ХХІ ст. Канада стає перед необхідністю перебудови своєї зовнішньої політики, що сповна не відповідала новим міжнародним реаліям. Хоча «великий розрив» у позиціонуванні Канади на міжнародній арені передусім пов'язують із діяльністю С. Гарпера, проте тенденції щодо переорієнтації зовнішньополітичного курсу були помітні раніше. Зокрема, перші кроки у цьому напрямі здійснив прем'єр-міністр П. Мартен, який стверджував про застарілість старих підходів і вказував, що хоча Канада і погоджується з необхідністю ухвалення спільних рішень, проте, в умовах, коли міжнародні інституції неспроможні впоратися зі своїми завданнями, слід бути готовими діяти самостійно [4, с. 106–107].

Його наступник консерватор С. Гарпер більш активно долучився до перегляду канадської зовнішньої політики. Вже у під час його першого прем'єрства 2006–2011 рр. спостерігається поступове домінування реалізму у зовнішній політиці. Однак не доречно твердити про її кардинальну трансформацію. Найбільш помітною ознакою змін стає втрата канадським урядом зацікавлення мультилатералізмом, що стало логічним продовженням тих трендів, які були ініційовані його попередником. Гарпер лише чіткіше їх артикулював, зазначивши, що попередній курс – це «стратегія слабкої нації». Іншими словами, незважаючи на різні оцінки, слід визнати, що у період 2006–2011 рр. реалізм Гарпера був значною мірою риторичним [19, с. 95].

Після перемоги на виборах 2011 р. і формування сталої більшості у парламенті його зовнішньополітична риторика набула більшої категоричності, а кроки на міжнародній арені стали демонстративнішими. Характерним для уряду Гарпера є відсутність ініціативності щодо активного поширення власних цінностей та відстоювання своїх переконань у рамках багатосторонньої співпраці. Домінує погляд, що міжнародні інституції не відіграють конструктивної ролі у міжнародних відносинах, а Канада повинна самостійно зміцнити власну значимість. Тому невиправдано скеровувати власні ресурси чи зосереджувати надмірну увагу на діяльність міжнародних організацій [14, с. 178].

Своєрідний канадський антикосмополітизм – негативне ставлення до міжнародних багатосторонніх інститутів стає однією з ключових рис сучасної зовнішньої політики Канади [10, с. 521].

З канадських позицій особливо жорстко піддавалася критиці діяльність ООН. Наприклад, у вересні 2012 р. замість участі у ГА ООН С. Гарпер демонстративно обрав отримання чергової нагороди у Нью-Йорку. Ідентична поведінка простежується і щодо інших форматів багатосторонньої співпраці, свідченням чого є численні приклади: відмова від Кіотського протоколу; жорстка критика Організації Франкофонії та Співдружності націй

щодо недостатнього дотримання захисту прав людини, тощо [14, с. 177].

Ці та інші кроки уряду Гарпера стали імпульсом для появи тверджень про кінець інтернаціоналізму в Канаді. Якщо спочатку з огляду на його риторику дослідники твердили про «Дипломатичну контрреволюцію» [7], то нині лунають більш категоричні погляди. Так, зовнішню політику Гарпера визначали як «великий розрив» з минулим зовнішньополітичним курсом, про що свідчать п'ять елементів: намагання на практиці втілити цінності консерваторів; перетворити канадські збройні сили на джерело гордості; зробити із зовнішньої політики інструмент популяризації патріотизму; сприяти міжнародним інституціям лише у випадку, якщо вони слугуватимуть інтересам Канади; надати першочергової пріоритетності торгівлі [13]. Не бракує й жорсткіших заяв про непостійність, неоднозначність та маніпулятивність зовнішньої політики Гарпера [3, с. 109].

Зауважимо, що уряд Гарпера обґрунтовував зміни у зовнішній політиці потребою переосмислити місце Канади у світі та її відносини з іншими державами.

Поступово чіткіше проявляються сучасні домінанти канадської дипломатії: моральна непохитність і приналежність до західного цивілізації; лояльність до південного сусіда; прихильність до британської корони; зміцнення військової ідентичності і збільшення оборонного бюджету; підтримка нафтовидобувного сектору; перегляд політики щодо захисту навколишнього середовища; зміна у ставленні до багатосторонніх інституцій [18, с. 1–8].

Частина дослідників твердить, що у період перебування при владі консерваторів формується стратегічна неоконсервативна культура, конкурентна до інтернаціоналізму. Їй радше властивий модерний націоналізм, ніж постмодерна ідентичність, яку популяризували інтернаціоналісти. У зовнішньополітичній сфері можна виокремити шість рис властивих сучасній Канаді: активний волюнтаризм на міжнародній арені; переконаність у моральній вищості Заходу; прагнення інвестувати у збройні сили; позиціонування Канади як нації – «відважного воїна», з монархічними традиціями, впливової потуги та надійного партнера США; надання переваги наступальному використанню збройних сил [17, с. 21].

Нині в академічний обіг все активніше входить визначення зовнішньої політики Гарпера як неоконсерватизм. Неоконсерватизм, який передбачає трансформацію міжнародної ідентичності Канади. Ця країна вже більше не позиціонує себе як захисниця миру чи чесний брокер, а навпаки неоконсервативна Канада починає пишатися своїми воєнними перемогами, військовими досягненнями та прагне зайняти провідне місце у міжнародній ієрархії [10, с. 519].

Про негативне ставлення Гарпера до зовнішньої політики лібералів було відомо ще до його обрання, коли він наголошував, що Канада зраджувала демократичні принципи, щоб умиротворити диктаторів. У новому нарративі ліберальний інтернаціоналізм змальовувався не тільки як провальний, а як морально слабкий. Гарпер і його послідовники формують інше прочитання історії Канади та її ролі у світі, відводячи другорядне місце багатостороннім ініціативам та миротворчості й надаючи значимості її внеску у перемогах у війні 1812 р. та двох

світових війнах. У цьому контексті він наполегливо формує новий образ Канади – «відважного воїна». При цьому вказується, що попередні уряди нехтували цими досягненнями та традиціями моральної непохитності і військової відваги [20, с. 275].

Гарпер вказує на існування у канадській зовнішній політиці старшої традиції, що передусе ліберальному інтернаціоналізму. Вона пов'язана з канадськими цінностями моральної непохитності і військової відваги. У 2011 р. в одному з інтерв'ю він вказав на зв'язок цих цінностей зі становленням канадської нації, вказуючи, що війна 1812 р. сприяла створенню національної ідентичності та стала генезисом географічно великої і культурно різноманітної нації. Також Канада завжди була на правильному боці, – на боці «Добра» у війнах, які згодом визначили характер розвитку людства [20, с. 284].

Новий зовнішньополітичний нарратив має позитивну та негативну версію. У першому випадку йдеться про Канаду як захисника демократії, прав людини та верховенства права, як про країну що віддає перевагу практичним справам, а не риториці. У другому – про те, що Канада не піде на компроміси заради компромісів та не зраджуватиме власним цінностям та інтересам [20, с. 282].

Водночас у своїй зовнішньополітичній риторичі консерватори подають власне бачення ліберального інтернаціоналізму, що обмежувавася роллю безпорадного «чесного брокера» – де Канада подавалася як країна без принципів та спроможності захищати свої інтереси. Ліберальному інтернаціоналізму протиставляється сучасна зовнішня політика, з позицій якої Канада виступає як потужна країна з твердими принципами. Водночас робляться спроби пов'язати патріотичне минуле із сьогоденням, з огляду на позитивні характеристики канадської нації [20, с. 282–284].

Твердити про цілковитий відхід і формування якісно нової зовнішньополітичної візії Канади поки що завчасно. Зокрема з огляду на те, що, якщо Гарпер досі не запропонував цілісного бачення зовнішньої політики цієї країни, як це робили попередні уряди, зокрема у форматі білої книги [18, с. 2].

Частина дослідників вбачає у сучасній зовнішній політиці Гарпера намагання повністю відмовитись від ідей інтернаціоналізму Канади. Інші навпаки – вітають таке повернення до традицій і до самостійної ролі Канади на міжнародній арені, зокрема у військовій площині. Це не значить, що ці підходи є взаємовиключними, вони радше свідчать про комплексний, багатовимірний характер політики Гарпера.

Висновки. Насьогодні ключовим питанням залишається те, чи йдеться про формування окремої модерної ідеології неоконсерватизму з новими цінностями, чи, радше, про творення сучасної стратегії комунікації – своєрідного дискурсивного фасаду з метою забезпечити власні партійні та електоральні інтереси.

Канада не самоусунулася з міжнародної арени, не обрала ізоляціонізму та повністю не відмовилася від інституційних рамок багатосторонньої співпраці. Радше сучасний мультилатералізм цієї країни набув «вибіркового» характеру. На практиці канадський уряд сплачує усі свої внески, хоча й не скерує додаткових ресурсів. Канада не вийшла з міжнародних глобальних організацій, окрім випадків спеціалізованих інституцій, що траплялося

й раніше. У зовнішній політиці Гарпера залишаються вагомими елементи ліберального інтернаціоналізму, зокрема йдеться про укладання нових торговельних угод, зокрема з Україною, захист релігійної свободи та інших прав. Канада долучилася до гуманітарних інтервенцій у Малі та Лівії, хоча вони не мали безпосереднього впливу на національні інтереси. Це ж саме стосується й ідеї Канади як «відважного воїна». Військові традиції, включаючи пам'ять пожегів та відваги завжди співіснували і не перечили ліберальному інтернаціоналізму.

Нині більш доречно твердити, що уряд консерваторів зосередився на формуванні неоконсервативного зовнішньополітичного дискурсу, який відрізнятиметься від підходів політичних опонентів. Насамперед йдеться про відмову від слова «ліберальний», що асоціюється з Ліберальною партією, та відведення на другий план зовнішньополітичних досягнень цієї політичної сили: традиційного мультилатералізму, миротворчості, ролі чесного брокера тощо.

Перспективи подальших розвідок. Ще завчасно однозначно стверджувати чи Гарпер опрацював абсолютно нову візію зовнішньої політики, адже він не відкинув повністю базових принципів інтернаціоналізму, а радше реалізує їх крізь призму реалізму, де ключове місце відводиться національному інтересу та суверенітету. Тому у подальших дослідженнях варто простежити наскільки далекосяжними є сьогоднішні зміни у зовнішньополітичному курсі Канади.

Список використаних джерел

1. Axworthy L. Navigating a New World: Canada's Global Future / L. Axworthy. – Toronto: Knopf, 2004. – 450 p.
2. Canadian Foreign Policy: Historical Readings, New Canadian Readings [ed. by J. Granatstein]. – Toronto: Copp Clark Pitman, 1986. – 263 p.
3. Carment D., Landry J. Transformation, ambiguity and reversal: Harper's foreign policy under the microscope // Canadian Foreign Policy Journal. – 2014. – №20, Vol.2. – P.107–110.
4. Chapnick A. Middle Power No More? Canada in World Affairs Since 2006 // Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations. – 2013. – №14 (2). – P.102–111.
5. Chapnick A. The Canadian middle power myth / A. Chapnick // International journal. – 2000. – Vol.55, №2. – P.188–206.
6. Chapnick A. The middle power / A. Chapnick // Canadian Foreign Policy. – 1999. – Vol.7, №2. – P.73–82.
7. Chapnick A. A Diplomatic Counter-Revolution: Conservative Foreign Policy // International Journal. – 2012. – Vol.67, №1. – P.137–154.
8. Cohen A. While Canada Slept: How we lost our Place in the World / A. Cohen. – Toronto: McClelland and Stewart, 2003. – 224 p.
9. Dewitt D. Canada as a Principal Power: A Study in Foreign Policy and International Relations / D. Dewitt, J. Kirton. – Toronto: Wiley, 1983. – 478 p.
10. Dorion-Soulie M. Les idéismément le Canada: l'idéologi enéconservatricepolitiqueétrangèrecanadienne // Revue Etudes internationales. – 2014. – Vol. XLV, №4. – P.507–529.
11. Eayres J. Defining a New Place for Canada in the Hierarchy of World Power / J. Eayres // International Perspectives. – 1975. – May/June. – P.22–24.
12. Hutcheson J. Dominance and Dependency: Liberalism and National Policies in in the North Atlantic triangle. – Toronto: McClelland and Stewart, 1978. – 182 p.
13. Ibbitson J. The Big Break: The Conservative Transformation of Canada's Foreign Policy // CIGI Papers. – 2014. – №29. – 24 p.
14. Keating T. The transition in Canadian foreign policy through an English School lens // International Journal. – 2014. – Vol.69, №2. – P.168–182.
15. Kirton J. Canadian Foreign Policy in a Changing World / J. Kirton. – Toronto: Thomson Nelson, 2007. – 562 p.
16. Lyon P., Tomlin B. Canada as an International Actor. – Toronto: Macmillan of Canada, 1979. – 209 p.

17. Massie J., Brizic D. Rupture idéologique et redéfinition de l'identité internationale du Canada: Harper et Chrétien face aux guerres en Libye et au Kosovo // Canadian Foreign Policy Journal. – 2014. – Vol.20, №1. – P.19–28.

18. Morin D., Roussel S. Autopsie de la politique étrangère de Stephen Harper: un examen préliminaire // Canadian Foreign Policy Journal. – 2014. – Vol.20, №2. – P.1–8.

19. Murray R. Middlepowermanship and Canadian Grand Strategy in the 21st Century // Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations. – 2013. – Vol.14, №2. – P.89–99.

20. Paris R. Are Canadians still liberal internationalists? Foreign policy and public opinion in the Harper era // International Journal. – 2014. – Vol.69, №3. – P.274–307.

Kalytchak R. H., PhD in Political Science, Associate Professor at the Department of International Relations and Diplomacy of the Faculty of International Relations of the Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), kalytchak@hotmail.com

Antokhiv-Skolozdra O. M., PhD-Student at the Department of International Relations and Diplomacy of the Faculty of International Relations of the Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), olantokhiv@gmail.com

Theoretical aspects of Canadian position on the international arena

The article provides an overview of key theoretical approaches to the study of the characteristics of Canada's position on the international arena. The conceptual foundations of the foreign policy of this North American state are analyzed, taking into account attempts to re-consider its role at both global and regional levels. The defining features of diplomacy of the Prime Minister Stephen Harper are highlighted and it is stressed that it is still premature to acknowledge the formation of a new vision of Canada's foreign policy, because the basic principles of internationalism was not completely rejected, but rather they are implemented through the prism of realism.

Keywords: foreign policy, diplomacy, international relations theory, Canada, Stephen Harper.

Калытчак Р. Г., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений и дипломатической службы факультета международных отношений, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), kalytchak@hotmail.com

Антохив-Сколоздра О. М., соискатель кафедры международных отношений и дипломатической службы факультета международных отношений, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), olantokhiv@gmail.com

Теоретические аспекты позиционирования Канады на международной арене

Сделан обзор ключевых теоретических подходов к изучению особенностей позиционирования Канады на международной арене. Представлен анализ концептуальных основ внешней политики этого североамериканского государства с учетом попыток переосмыслить его ролевую функцию, как на глобальном, так и на региональном уровнях. Выделены определяющие черты дипломатии премьер-министра Стивена Харпера и подчеркнута, что еще преждевременно утверждать о формировании нового видения внешней политики Канады, ведь не было полностью отвергнуто базовых принципов интернационализма, а скорее их реализуют через призму реализма.

Ключевые слова: внешняя политика, дипломатия, теория международных отношений, Канада, Стивен Харпер.

* * *

УДК 327:620.9(073)(045)

Королева А. С.,
аспірантка, Дипломатична академія України при
МЗС України (Україна, Київ),
alona.korolova1@gmail.com

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США ЯК ОРІЄНТИРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Для ґрунтовного дослідження енергетичної політики США першочерговою завданням є аналіз доктринального виміру зовнішньої політики країни в контексті забезпечення енергетичних інтересів. Стратегія національної безпеки США виступає одним із основних офіційних документів, що визначає

мету та напрямки зовнішньої політики в цілому та енергетичної політики зокрема. Метою статті є аналіз Стратегії національної безпеки США адміністрації Дж. Буша–молодшого та Б. Обами (2002 р., 2006 р., 2010 р., 2015 р.). При дослідженні автором застосовувались історичний і порівняльний методи, системний підхід, методи аналізу та синтезу. Відзначено акцент Стратегії національної безпеки на готовності США протистояти викликам сучасної системи міжнародних відносин, у тому числі в сфері енергетичної безпеки, а також нести відповідальність за безпеку світової спільноти. Доведено, що питання забезпечення енергетичних інтересів США набувало актуальності та політичної значущості з кожною оприлюдненою Стратегією національної безпеки як відображення загального підвищення ролі енергетичного фактору в міжнародних відносинах.

Ключові слова: Стратегія національної безпеки США, зовнішня політика, енергетична безпека, енергетичні інтереси, глобальне лідерство.

Питання енергетичної безпеки завжди відзначалося нагальністю у порядку денному, що вносилося на розгляд світової спільноти. Особливої ваги енергетичний чинник набув в умовах глобалізаційних зрушень, посилення взаємозалежності між країнами, появи нових центрів сили. Напрями реалізації політики США в контексті забезпечення енергетичних інтересів продиктовані положеннями доктринальних документів, які піддаються коригуванню через вплив зовнішнього середовища. Стратегія національної безпеки США є одним із основних офіційних документів, дослідження яких надасть змогу осягнути еволюцію орієнтирів енергетичної політики США.

Еволюція зовнішньополітичної доктрини Сполучених Штатів Америки була відображена в роботах О. Богатурова, О. Іванова, А. Торкунова, А. Уткіна, П. Циганкова, З. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Дж. Сороса. Базові принципи та напрями зовнішньої політики США в основних доктринальних документах розглядають сучасні українські вчені І. Дудко, Д. Лакішик, О. Оборський, Є. Макаренко, Н. Ржевська, С. Толстов.

З точки зору безпекових, військових та геополітичних аспектів зовнішньополітичної доктрини США за президентства Дж. Буша–молодшого та Б. Обами вивчені детально, ґрунтовного дослідження вимагають стратегічні орієнтири зовнішньої політики США в контексті забезпечення енергетичної безпеки.

Осмилення та дослідження енергетичного вектору зовнішньої політики США дещо відстає від фактичної ваги згаданого чинника в міжнародних відносинах і дипломатії. Метою статті є аналіз Стратегії національної безпеки США (2002 р., 2006 р., 2010 р., 2015 р.) як основних доктринальних документів та виокремлення в них енергетичних орієнтирів зовнішньої політики країни.

Одним із основних офіційних документів, у якому визначаються основоположні цілі, ключові завдання і магістральні напрями діяльності американської адміністрації у сфері зовнішньої та внутрішньої політики, є Стратегія національної безпеки США. Розробка та публікація зазначеного документу є наслідком Акту Голдуотера–Ніколса від 1986 р., важливої реформи інституційного забезпечення національної безпеки США.

Стратегії національної безпеки за часів адміністрацій Дж. Буша–молодшого (2002 та 2006 рр.) та Б. Обами (2010 та 2015 рр.) суттєво відрізняються пріоритетами та інструментами забезпечення національних інтересів, у тому числі енергетичних. Отож, варто детально зупинитись на кожній Стратегії для виокремлення найбільш значущих особливостей та орієнтирів.

Після перемоги на президентських виборах 2009 р. Білий Дім очолив республіканець Дж. Буш–молодший. Через декілька місяців після приходу до влади діючий